

Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec w latach 1995-2005.

Special Economic Zones Euro-Park in Mielec (1995-2005)

dr hab. Marian Kozaczka

I. Wstęp

Zapoczątkowane w 1989r., zmiany społeczno-gospodarcze w Polsce, w krótkim czasie wygenerowały nowe zjawiska i procesy. Następujące zmiany szczególnie widoczne były w handlu, w rozwoju przedsiębiorczości i w ograniczaniu roli sektora państwowego, który w nadmienionym roku wytwarzał 84% produkcji, 81% PNB i zatrudniał 75% pracowników czynnych zawodowo¹.

W drugiej połowie 1989r. powołane zostało Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Przekształceń Własnościowych. Miało ono przygotować plany, zasady i kierunki zmian w sektorze państwowym, dokonać przeglądu przedsiębiorstw państwowych, ich kondycji ekonomicznej, roli w regionie i w eksporcie kraju. Pracownicy Biura dysponując najnowszymi informacjami włączyli się też w przygotowanie ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

Ustawa ta została przyjęta przez Sejm 13 lipca 1990r². i wprowadziła trzy ścieżki prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Pierwsza zakładała komercjalizację czyli przekształcenie przedsiębiorstwa państwowego w jednoosobową Spółkę Skarbu Państwa, a następnie sprzedaż jej akcji lub udziałów, druga prywatyzację bezpośrednią polegającą na rozporządzeniu przez organ założycielski składnikami materialnymi i niematerialnymi przedsiębiorstwa, a trzecia likwidację przedsiębiorstwa ze względów ekonomicznych³.

W drugiej połowie 1990r. gdy rozpoczynały się procesy prywatyzacyjne, istniało w Polsce 8441 przedsiębiorstw państwowych, a w połowie 1991r. ich liczba była maksymalna i wynosiła 8591. Od tego czasu liczba ich systematycznie malała, w drugiej połowie 1991r. w stan likwidacji podstawiono 502 przedsiębiorstwa, w następnym roku 481, a w stan upadło-

¹ Rocznik Statystyczny (dalej RS), Warszawa 1989, s. 63,82-84.

² Dz. U. z 1990, nr 51, poz. 258.

³ Tamże; Mały Rocznik Statystyczny (dalej MRS) 1995, s.332-333.

ści 144, i zbliżone ilości w kolejnym roku⁴.

Szybkie tempo prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, wśród których wiele posiadało filie i oddziały, bezpośrednio oddziaływało na rynek pracy. Bardzo szybko zwiększała się liczba bezrobotnych, zwłaszcza posiadających niskie kwalifikacje zawodowe. W końcu 1990 r. liczba bezrobotnych w Polsce wynosiła już 1,1 mln, a pięć lat później przekroczyła 2,6 mln osób⁵.

Zmiany społeczno-gospodarcze zapoczątkowane w 1989r., szczególnie silnie uderzyły w miasta, w których istniała monokultura przemysłu. Do grona takich miast należał Mielec. Znajdujący się w nim zakład WSK-PZL Mielec, w nadmienionym roku zatrudniał 20 112 pracowników i decydował o obliczu 60 tys. miasta i kierunkach jego rozwoju. Przemysł lotniczy w poprzednich latach miał znaczenie strategiczne i prestiżowe, pracownicy zatrudnieni w tej branży mieli wysokie wynagrodzenia, mogli też liczyć na premie i inne świadczenia. Taka sytuacja nie sprzyjała ich aktywności i podejmowaniu pracy na własny rachunek. Sytuacja uległa jednak zasadniczej zmianie i to w bardzo krótkim czasie. Już w 1990r. załamał się rynek zbytu na wyroby lotnicze w kraju i za granicą, i konieczna okazała się redukcja załogi WSK-PZL Mielec

do 18420, a w następnym roku do 15748 pracowników⁶.

Pogłębiające się trudności ekonomiczne stały się powodem upadku związanych z nim instytucji kulturalnych i społecznych, oraz strajków pracowników, którzy domagali się oddłużenia zakładu, gwarancji państwowych na kredyty, i zamówień rządowych na sprzęt lotniczy. W 1991r. i w następnym roku dyrekcja WSK-PZL Mielec duże nadzieje wiązała z uruchomieniem seryjnej produkcji samolotów szkoleniowo-bojowych Iryda i Bryza, i z ich sprzedażą armii polskiej. MON nie posiadało jednak środków na zakup tych samolotów, niepowodzeniem zakończyły się też próby zdobycia rynków zbytu za granicą. Ostatecznie dyrekcja WSK-PZL Mielec zrezygnowała z produkcji tych samolotów i nadal zwalniała pracowników. W końcu 1992r. załoga WSK-PZL Mielec liczyła już tylko 12 594 pracowników, a rok później 9 526. Zwolnienia bezpośrednio oddziaływały na skalę bezrobocia, którego nie były w stanie wchłonąć prace interwencyjne, ani firmy prywatne. W 1994r. w WSK-PZL Mielec zatrudnionych było 8 750 pracowników i zakład znajdował się tragicznej sytuacji finansowej, a bezrobocie w mieście wynosiło 22%, przy średniej krajowej wynoszącej około 16%⁷.

⁴ M. Bałtowski, *Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych*, Warszawa 1998, s. 76-77

⁵ MRS 1999, s. 105.

⁶ *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej Mielec 1995-2005*, pod red. B. Domańskiego i K. Gwosdzia, Kraków 2005, s. 40-43, 69-70.

⁷ Tamże.

Od początku 1994r. w Mielcu coraz większą nadzieję wiązano z utworzeniem Specjalnej Strefy Ekonomicznej (SSE), wydzielonego obszaru przeznaczonego pod działalność gospodarczą na preferencyjnych warunkach. Myśl ta była silnie wspierana przez władze samorządowe miasta, dyrekcje WSK-PZL Mielec, organizacje społeczne, lokalną prasę i media. SSE miała zahamować degradację miasta, przyciągnąć inwestorów i ograniczyć bezrobocie. Do Mielca zaproszono specjalistów z firmy Shannon Development z Irlandii⁸, którzy pomogli „Społecznej Radzie” wybrać miejsce pod strefę i przygotować podstawowe dokumenty. Działania te zbiegły się w czasie z przygotowawaną przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu ustawą o SSE. Ustawa ta przez Sejm została przyjęta 20 X 1994r., a weszła w życie 24 XII tego roku. Określała ona cele, zasady, tryb tworzenia i czas trwania SSE. Na jej mocy SSE miały być tworzone na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów, i na ustalony czas miały być miejscami wyłączonymi spod przepisów regulujących krajową działalność gospodarczą⁹.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie kontekstu powstania SSE w Mielcu, jej rozwoju do końca 2005r., wpływu na region i środowisko przyrodnicze. Analizowane za-

gadnienia zostały omówione w ujęciu chronologiczno-problemowym.

II. Powstanie i rozwój strefy do końca 2000 roku

Według ustawy z 20 X 1994r., zasadniczym celem SSE było zaktywizowanie regionów, gdzie wystąpiło duże bezrobocie, przyciągnięcie kapitału i nowych technologii. Dużo uwagi przywiązywano do nowych dziedzin działalności gospodarczej, przełamania monokultury przemysłu, zagospodarowania majątku państwowego, zasobów naturalnych i siły roboczej. SSE miały być elementem regionalnej polityki gospodarczej, miały zwiększyć konkurencję wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług, oraz w wydatnym stopniu ograniczyć bezrobocie, które w niektórych regionach kraju przybrało charakter strukturalny¹⁰.

Ustawa ta posiadała nie tylko zwolenników, ale i licznych przeciwników. Szczególnie zwolennicy liberalizmu, krytykowali tworzenie SSE. Uważali, że SSE stanowią ingerencję państwa w gospodarkę, że na jednych obszarach powstają nowe miejsca pracy, kosztem innych obszarów, i równomierny rozwój kraju jest wątpliwy. Przeciwnicy SSE uważali też, że strefy w wydatnym stopniu obniżą bazę podatkową samorządów i państwa i ich trwałości i pokładane w nich nadzieje mogą być wątpliwe¹¹. Mimo tych zastrzeżeń władze pań-

* W Shannon w 1959 r. powstała pierwsza w Europie SSE. W ich tworzeniu Irlandczycy mieli więc duże doświadczenie teoretyczne i praktyczne.

⁹ Dz. U. 1994, nr 123, poz. 600.

¹⁰ Tamże.

¹¹ *Dziesięć lat...*, s. 18-21.

stwowe, biorąc pod uwagę efekty ekonomiczne SSE istniejących w krajach UE, postanowiły wdrożyć procesy prawne i organizacyjne w kierunku ich tworzenia.

W połowie 1995 r. w tym samym kierunku wzmógł się lobbing władz samorządowych Mielca, polityków różnych partii związanych z Mielcem i województwem rzeszowskim. Dokumenty przygotowane przez ekspertów z Irlandii i „Społeczną Radę” zostały wykorzystane do opracowania rozporządzenia Rady Ministrów o powołaniu w Polsce pierwszej SSE. 5 IX 1995 r. ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów o utworzeniu Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec¹².

Utworzona strefa miała mieć charakter pilotażowy, a podstawowym jej celem było zagospodarowanie majątku upadającej WSK-PZL Mielec, zasobów ludzkich, rozwój regionu przez jego restrukturyzację i dywersyfikację produkcji, wdrażanie nowych osiągnięć technologicznych. Na terenie strefy docelowo miało powstać 7 tys. miejsc, pracy w firmach specjalizujących się różnych branżach¹³.

Początkowy obszar SSE Euro-Park Mielec wynosił 575 ha w tym 353 ha zajmowało lotnisko. Jej zarządzającym została Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. (ARP S.A.) z siedzibą w Warszawie. Uroczyste otwarcie strefy z udziałem premiera odbyło się 9 X 1995 r. i od tego momentu rozpo-

częło się jej faktyczne istnienie i funkcjonowanie.

Pod koniec 1995 r. ARP S.A. ze 100 % udziałem Skarbu Państwa, której celem jest wspieranie restrukturyzacji polskich przedsiębiorstw i dostosowywanie ich do warunków międzynarodowej konkurencji, udzielanie pomocy, dużym przedsiębiorstwom, przeciwdziałanie bezrobociu, tworzenie nowych miejsc pracy, oraz monitorowanie restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego, utworzyła w Mielcu oddział składający się z 3 pionów: marketingu i rozwoju, eksploatacji i rozbudowy i finansowo-księgowy. Oddział ten nadzorował przejmowanie majątku od WSK-PZL Mielec¹⁴.

Przejęcie pierwszej partii majątku od WSK-PZL Mielec zakończyło się na początku 1996r. Na rzecz ARP S.A. przeszły działki na których znajdowały się budynki produkcyjne, usługowe i biurowe, hale produkcyjne (H-7, H-10, H-18a), hangary lotnicze (H-22, H-23, H-24). W strefie znalazła się elektrociepłownia wykorzy-

¹² Dz. U. 1995, nr 107, poz. 526.

¹³ Dz. U. 1995, nr 107, poz. 526; Dz. U. 1996, nr 154, poz. 749.

¹⁴ Dz.U. 1996, nr 154, poz. 749; www.arp.com.pl. ARP S.A. powołana została na mocy ustawy Sejmu z 14 XII 1990r. i faktyczną działalność rozpoczęła 25 I 1991 r. Posiada kilkanaście departamentów: finansowo-księgowy, koordynacji projektów restrukturyzacyjnych, projektów społecznych, projektów ekonomicznych, inwestycji kapitałowych, operacji finansowych, działań interwencyjnych, instrumentów wsparcia rozwoju regionalnego, aktywizacji mienia, pożyczek i poręczeń, współpracy z zagranicą, biura: kadr, kontroli i ilustracji, zespoły: administracyjny, informatyczny, szkoleń, oraz audyt wewnętrzny.

stywana w około 15%, elektrownia, składowisko odpadów, media, infrastruktura, drogi i chodniki w większości wymagające remontu, oraz wspomniane lotnisko z głównym pasem startowym o długości 2500 m i szerokości 60 m, na którym mogły lądować samoloty o ciężarze do 250 t., oraz z pasem startowym pomocniczym o długości 650 m i szerokości 25 m. 20 km od strefy przebiega linia magistrali hutniczo-siarkowej ze stacją przeładunkową w Woli Baranowskiej, na potrzeby strefy mogły być wykorzystane lokalne linie PKP i PKS¹⁵.

5 XII 1995r. na mocy rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu ARP S.A. otrzymała uprawnienia do wydawania zezwoleń na działalność gospodarczą w SSE Euro-Park Mielec. W jej oddziale w Mielcu utworzono biura: obsługi administracyjnej strefy i gospodarki przestrzennej, które rozpoczęły szeroką akcję promocyjną i informacyjną, wydawały ulotki, ogłoszenia w prasie i w mediach. Z udziałem oddziału mieleckiego ARP S.A. przystąpiła do opracowania planu rozwoju strefy ustalonej na 20 lat. Składał się on z 5 etapów. Pierwszy obejmował lata 1995-1996 i w tym okresie miały być utworzone warunki formalne i organizacyjne umożliwiające podjęcie działalności gospodarczej, zamierzano też przyjąć pierwszych inwestorów. Etap drugi obejmował lata 1997-1999 i w tym okresie miano przyjąć dalszych inwestorów i rozbudować infrastrukturę strefy. Kolejny etap obejmował

lata 2000-2005 i w tym czasie wzrost gospodarczy strefy miał być oparty na czynnikach zewnętrznych. Ostatnie dwa etapy dojrzałości i przejściowy (po 2010r.) miały polegać na przyjmowaniu dalszych inwestorów, maksymalizacji zatrudnienia, pełnym wykorzystaniu strefy oraz uformowaniu z niej samodzielnego skupiska przemysłowego¹⁶.

Jak wspomniano SSE Euro-Park Mielec była pierwszym tego typu obszarem w Polsce. Ponieważ utworzona została na terenie miasta oddalonego od głównych szlaków komunikacyjnych (30 km od A4) duży nacisk położono na jej medialną promocję. Szczególnie akcentowano ulgi i zwolnienia podatkowe. Każdy pomiot, który otrzymał zezwolenie i zobowiązał się do zainwestowania w strefie co najmniej 2 mln euro, lub zatrudnił 200 pracowników, przez pierwsze 10 lat był całkowicie zwolniony z płacenia podatku od dochodu, a przez następne 10 lat w 50%. Przy niższych inwestycjach wysokość dochodu zwolnionego z podatku miała być równa wartości inwestycji. Inwestorzy zwolnieni byli też z opłacania podatku od nieruchomości, mogli liczyć na poręczenia ARP S.A. i załatwienie formalności prawnych i administracyjnych w ciągu 3 miesięcy¹⁷.

Przejrzyste były też procedury uzyskania zezwolenia. Zainteresowany podmiot składa do ARP S.A. deklarację wstępną, a następnie ogłasza-

¹⁶ Dz. U. 1996, nr 154, poz. 749; *Dziesięć lat...*, s. 48.

¹⁷ Dz. U. 1995, nr 107, poz. 526; <http://www.europark.com.pl>.

¹⁵ Dz. U. 1996, nr 154, poz. 749.

ny jest przetarg lub rokowania. Po rokowaniach następuje złożenie oferty zasadniczej, po czym przeprowadzana jest jej analiza, po której zapada decyzja o wydaniu, bądź nie wydaniu zezwolenia na działalność w strefie¹⁸.

W SSE Euro-Park Mielec mogą działać też podmioty, które nie otrzymały zezwolenia od ARP S.A. Brak tego zezwolenia uniemożliwia im jednak korzystanie z ulg podatkowych, i podmioty takie działają na podstawie przepisów regulujących krajową działalność gospodarczą.

Pierwsze wnioski o wydanie zezwolenia na działalność w SSE Euro-Park Mielec do ARP S.A. napłynęły już na początku 1996r. W kwietniu tego roku pierwsza firma Agmar-Telecom Sp. z o.o. otrzymała zezwolenie na funkcjonowanie w strefie. Zobowiązała się ona do produkcji sprzętu telekomunikacyjnego w tym szaf i skrzynek telekomunikacyjnych wraz z ich wyposażeniem. Kolejne zezwolenia otrzymały: Wytwórnia Zespołów Kooperacyjnych Sp. z o.o. wydzielona z WSK-PZL Mielec, produkująca gotowe wyroby w tym drzwi do Boeniga oraz Zakład Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych PZL-Mielec Sp. z o.o. specjalizująca się w przetwórstwie tworzyw sztucznych. Ogółem w 1996r. do ARP S.A. napłynęło 19 wniosków o zezwolenie na działalność w strefie, z których 6 zostało rozpatrzonych pozytywnie, a 13 oczekiwano na rozpatrzenie¹⁹.

W następnym roku w wyniku przetargów i rokowań w SSE Euro-Park Mielec rozpoczęło działalność szereg firm w tym BRW (Black Red White) Sp. z o.o. specjalizująca się w produkcji mebli i posiadająca fabryki w Biłgoraju, Chmielniku i Zamościu, United Technologies Automotive Sp. z o.o. produkująca wiązki elektryczne do samochodów osobowych, Melnox Sp. z o.o. produkująca panele podłogowe i ściennie wchodząca w skład austriackiego przedsiębiorstwa Kronospan, oraz Kamax S.A. mająca swoją siedzibę w Kańczudze, a produkująca wyposażenie elektryczne do samochodów osobowych²⁰.

W tym roku w strefie rozpoczęła działalność Eurocast Sp. z o.o. produkująca okna PCV i parapety z marmuru syntetycznego, Plastic Faktory Cobi S.A. produkująca klocki i zabawki dla dzieci, Oficyna Wydawnicza Press-Media prowadząca usługi wydawnicze i poligraficzne, Melex A&D Tyszkiewicz Sp. jawna produkująca wózki użytkowe (bagażowe, golfowe, pasażerskie), Spiroflex Sp. z o.o. produkująca wkłady kominowe i aluminiowe, przewody wentylacyjne oraz Zakład Mechaniczny Mech produkujący konstrukcje stalowe. W sumie w tym roku w SSE Euro-Park Mielec działało 28 inwestorów, w tym 3 dużych (BRW, Kamax i Inited Technologies Automotive)²¹.

²⁰ Tamże.

²¹ http://www.mielec.pl/Najwieksi_pracodawcy/; <http://www.europark.com.pl/> Lista wszystkich firm funkcjonujących w SSE Euro-Park Mielec/

¹⁸ <http://www.europark.com.pl/Procedury/>.

¹⁹ <http://www.europark.com.pl/ListawszystkichfirmfunkcjonujacychwSSEEuroParkMielec/>; Dziesięć lat..., s. 52-53.

W listopadzie 1997r. SSE Euro-Park Mielec została powiększona o 52 ha do 627 ha, i jej zwarty charakter zachował się do sierpnia 2001r. W 1998r. zezwolenie na działalność w niej otrzymały: Krono-Wood Sp. z o.o. wchodząca podobnie jak Melnox Sp. z o.o. w skład austriackiego przedsiębiorstwa Kronospan. Krono-Wood Sp. z o.o. zainstalowała w strefie nowoczesne linie do produkcji płyt wiórowych i instalacje do ich uszlachetniania. W tym roku w strefie rozpoczęła produkcję Atlantis Mielec Sp. z o.o. produkująca systemy lekkiej obudowy z płyt warstwowych z rdzeniem styropianowym (w 2004r. zaprzestała produkcji), oraz Lear Automotive Poland Sp. z o.o., która przejęła Inited Technologies Automotive i przeniosła produkcję nowych wiązek elektrycznych z Płońska do Mielca. 28 IV 1998r. zezwolenie na działalność w strefie otrzymała Kirchhoff Polska Sp. z o.o. wchodząca w skład niemieckiej grupy Kirchhoff Automobile. Grupa ta posiada zakłady w Hiszpanii, Irlandii, Niemczech, Portugalii, i w kilku innych krajach i specjalizuje się w produkcji metalowych części dla przemysłu samochodowego. Kirchhoff Poland Sp. z o.o. w ciągu kilku miesięcy wybudował w strefie okazałe pomieszczenia produkcyjne i rozpoczęła wytwarzanie metalowych części do nadwozi samochodów osobowych typu Opel, Ford, Suzuki²².

²²<http://www.europark.com.pl/Rekomendacje/>; <http://www.mielec.pl/Przemysl/Pracodawcy/>; www.kirchhoff.pl. Od 2000 r. Kirchhoff Poland Sp. z o.o. pro-

W następnym roku ARP S.A. wydała dalsze zezwolenia. Wśród firm, które je otrzymały była Mondi Bags Sp. z o.o. zajmująca się produkcją worków papierowych. Jest to firma kontrolowana przez kapitał południowoafrykański, a w Polsce jej główny zakład znajduje się w Świeciu. Zezwolenie uzyskały też Geyer & Hosoya Zakłady Gumowe w Mielcu Sp. z o.o. produkująca bieżniki do opon samochodowych, Formaplan Mielec Sp. z o.o. produkująca półfabrykaty dla przemysłu meblowego, FAKRO-WDF Sp. z o.o. z siedzibą w Nowym Sączu produkująca okna dachowe, schody drewniane, rolety, markizy, żaluzje, oraz Zielona Budka Sp. z o.o., która przybyła z Anina i rozpoczęła produkcję lodów i artykułów spożywczych²³.

Do końca 1998r. różni inwestorzy zainwestowali w strefie 733,5 mln zł. W tym i w dalszych latach coraz większą aktywność inwestycyjną wykazywał ARP S.A., która podjęła modernizację infrastruktury strefy, przebudowę ulic, chodników, sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Do końca 1998r. ARP S.A. na różne inwestycje w SSE Euro-Park Mielec wydała 42,6 mln zł²⁴.

dukuje części do Opla Zefira, VW Polo, od 2005 r. do BMW3, Audi, a od 2006 r. również do Renault Twingo i Volvo Trucks.

²³ <http://www.europark.com.pl> / Lista wszystkich firm funkcjonujących w SSE Euro-Park Mielec/

²⁴ <http://www.europark.com.pl> /Lista wszystkich firm funkcjonujących w SSE Euro-Park Mielec/; *Dziesięć lat...*, s. 54-56, 215-217.

W 2000r. w SSE Euro-Park Mielec działalność gospodarczą podjęło kilka nowych spółek. Wśród nich była Onduline Production Sp. z o.o., członek grupy OFIC Paris światowego lidera w produkcji płyt falistych bitumicznych. Duże zapotrzebowanie tej spółki na podstawowe surowce makulaturę, smołę i żywice przyczyniło się do powstania kilku małych kooperujących firm. W tym roku w strefie rozpoczęła działalność firma Henryk Bury –Mielec Sp. z o.o., która zobowiązała się zatrudnić 250 pracowników i produkować urządzenia głośnomówiące do telefonów oraz systemów GPS. Znalazła się w niej też Wire Bind Spiral Sp. z o.o. produkująca spirale introligatorskie i zawieszki do kalendarzy, oraz firma szedzko-polska Leopard Automobile Mielec Sp. z o.o. produkująca samochody sportowe Leopard z aluminiowym nadwoziem²⁵

W wyniku restrukturyzacji ZWSK-PZL Mielec w 2000r., wydzielona została elektrownia, która jako Sp. z o.o. w następnym rozpoczęła działalność w strefie. W 2000r. w strefie pojawiły się Zakłady Narzędziowe w Mielcu Sp. z o.o., która prowadzi wytwarzanie narzędzi specjalnych, form, tłoczków, wykrojników, oprządkowania technologicznego i kontrolnego, linii technologicznych dla przemysłu lotniczego i samochodowego. Ogółem do końca 2000r. w strefie wydano 36 zezwoleń, nakłady inwestycyjne wynosiły 919

mln zł, a zatrudnienie 4400 pracowników²⁶.

SSE Euro-Park Mielec w początkowym okresie istnienia korzystała z tzw. „efektu pierwszeństwa”. Następne tego rodzaju obszary powstały dopiero w połowie 1996r. (Katowicka SSE i Suwalska SSE). Efekt ten ARP S.A. i władze samorządowe Mielca starały się maksymalnie wykorzystać rozbudowując infrastrukturę strefy i miasta, pozyskując kolejnych inwestorów, kreując w mediach pozytywny wizerunek Mielca. Przedsięwzięcia te okazały się bardzo owocne. W końcu 2000 r., w SSE Euro-Park Mielec pod względem nakładów inwestycyjnych (919 mln zł) zajmowała trzecie miejsce wśród 14 istniejących wówczas w kraju SSE. Ustępowała jedynie Katowickiej SSE (2,2 mld zł nakładów inwestycyjnych) i Legnickiej SSE (994,8 mln nakładów inwestycyjnych) Natomiast pod względem zatrudnienia (4 400 pracowników) zajmowała 2 miejsce, ustępując jedynie Katowickiej SSE w, której w końcu tego roku zatrudnienie wynosiło 9 422 pracowników²⁷.

III. Funkcjonowanie strefy w latach 2001-2005

Od 2001r., SSE Euro-Park Mielec zaczęła funkcjonować w zmienionych warunkach. 1 stycznia tego roku weszła w życie nowelizacja ustawy o SSE. Odtąd wniosek o utwo-

²⁶ Tamże.

²⁷ D. Wicherska, *Geografia w szkole*, nr 2, Warszawa 2001; [http://www. Geografia. Lo4. Pl. /Opracowania/](http://www.Geografia.Lo4.Pl./Opracowania/)

²⁵ Tamże.

zenie takiej strefy winien opiniować wojewoda, wymagana był też zgoda rad gminnych na terenie których dana strefa miała powstać. Zwolnienia w podatku dochodowym zostały ograniczone do 50% poniesionych nakładów, a zwolnienia w podatku od nieruchomości uzależnione zostały od decyzji rad gminnych²⁸.

Znowelizowaną ustawę krytycznie przyjęli nowi inwestorzy SSE. Inwestorzy, którzy uzyskali zezwolenia przed tą datą zachowywali bowiem swoje uprawnienia. Nowelizacja przed dylematem postawiła też władze lokalne, które co prawda mogły podjąć uchwały zwalniające nowe firmy w SSE z podatku od nieruchomości, ale takie rozwiązanie niewątpliwie spotkałoby się z protestem przedsiębiorców działających poza strefami. Z kolei rozwiązanie przeciwnie wywołałoby rozgoryczenie właścicieli firm działających w SSE²⁹.

W tej sytuacji władze samorządowe Mielca starały się znaleźć rozsądne rozwiązanie, i nie rezygnując z podatku od nieruchomości zaczęły uruchamiać programy rekompensujące wzrost obciążeń podatkowych firm działających w SSE Euro-Park Mielec. W 2001r. i w następnych latach uchwalono dla nich programy pomocowe, które przewidywały częściowe zwolnienia w podatku od nieruchomości, a w 2004r. wprowadzono niższą stawkę podatkową od lotniska, zwolnieniami objęto niektóre budyn-

ki, oraz place i drogi. Łączna suma ulg przyznanych przez Radę Miejską Mielca w latach 2001-2004 dla firm SSE Euro-Park Mielec z tytułu podatku od nieruchomości wynosiła 7,3 mln zł, czyli około 20% całości tego podatku³⁰.

Aby pozyskać nowych inwestorów ARP S.A. zaktywizowała akcje promocyjne i informacyjne. Wraz z władzami samorządowymi Mielca wystąpiła też o rozszerzenie obszaru strefy. W sierpniu 2001r. do SSE Euro-Park Mielec przyłączono 53 ha ziemi położonej w Mielcu-Wojśławiu. Utworzono też za aprobatą władz gminnych podstrefy: w Chełmie – 32 ha, w Gorlicach – 22 ha, i w Dębicy – 15 ha obszaru³¹.

Do końca 2005r. obszar SSE Euro-Park Mielec zmieniany był jeszcze kilkakrotnie. W kwietniu 2002r. została utworzona podstrefa w Sanoku – 33 ha, a w grudniu 2003 r. podstrefa mielecka została zmniejszona o 66 ha i utworzone zostały trzy nowe podstrefy: w Jarosławiu – 6 ha, w Leżajsku – 11 ha, i w Pustkowie – 7 ha. Kolejna zmiana miała miejsce w kwietniu 2004r., kiedy to z braku zainteresowania ze strony przedsiębiorców zlikwidowana została podstrefa w Chełmie. W wyniku tych zmian ogólny obszar SSE Euro-Park Mielec w końcu 2005r. wyniósł 707ha i podzielony był na 7 podstref, wśród których największa mielecka liczyła

²⁸<http://www.legnica.nowemiasto/wydarzenia/>; *Dziegieć lat...*, s. 120, 149-150.

²⁹ Dz. U. 1995, nr 107, poz. 526; *Dziegieć lat...*, s. 150.

³⁰ Tamże.

³¹ *Dziegieć lat...*, s. 57-58.

614ha, i zajmowała 87% jej całkowitej powierzchni³².

Zmiany te obliczone na pozyskanie nowych inwestorów nie były ostatnimi. Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 2004r. zmieniono zasady przyznawania ulg w strefach. Odtąd każdy inwestor korzystający ze zwolnienia z podatku dochodowego winien zainwestować w strefie co najmniej 100 tys. euro i utworzone miejsca pracy miał utrzymać przez co najmniej 5 lat³³. Natomiast od 2005r. na mocy rozporządzenia ministra gospodarki i przemysłu docelowa ilość miejsc pracy w strefie została podwyższona do 10 tys. osób³⁴.

Częste zmiany prawne i organizacyjne nie sprzyjały szybkiemu rozwojowi strefy. Mimo to w 2001r. podjęło w niej działalność kilka nowych firm w tym Sanglass S.A. specjalizująca się w produkcji wyrobów ze szkła płaskiego do mebli, kabin prysznicowych oraz sprzętu AGD, Huta Mikołaj Sp. z o.o. produkująca stalowe pokrycia dachowe, oraz Zakład Produkcji Maszyn i Urządzeń RSM Sp. z o.o. produkująca maszyny do wytwarzania parapetów, rynien i paneli³⁵. W tym roku w strefie rozpoczęła też działalność firma Alukon Sp. z o.o. produkująca wyroby z aluminium i stali, w tym zbiorniki paliwowe, drzwi antywłamaniowe, kontenery, kadzie transformatorowe i obudowy aluminiowe, oraz PHU Mechanika Danuta & Adam Leśniak specjalizująca

się w produkcji i montażu stalowych hal przemysłowych i elementów konstrukcyjnych obiektów przemysłowych. Do końca 2001r. ogólne nakłady inwestycyjne w strefie przekroczyły 1,8 mld zł³⁶.

W tym i w następnych latach dużą aktywność organizacyjną i inwestycyjną nadal wykazywała ARP. S.A. Przy jej udziale powstała Euro-Kol. Sp. z o.o. zatrudniająca 10-12 osób i organizująca transport towarowy na bocznicy kolejowej w strefie. Udziały ARP S.A. w tej spółce wynoszą 51%, Kronospanu – 44%, a 5% należy do BRW Sp. z o.o. Duży udział ARP S.A. był również w utworzeniu dwóch innych firm Euro-Eko Sp. z o.o. i Euro-Energetyka Sp. z o.o. Obydwie rozpoczęły działalność w 2001r., pierwsza zajęła się obsługą infrastruktury wodno-ściekowej i odpadami w strefie, druga dystrybucją i przesyłaniem energii elektrycznej. W tym i w następnych latach ARP S.A. na terenie strefy prowadziła liczne prace modernizacyjne, remonty dróg, placów, ulic, sieci kanalizacyjnej, elektrycznej i gazowej. Przeciętnie 1 zł wydany przez ARP S.A. na modernizację i rozbudowę infrastruktury w strefie przyniósł 27,5 zł nakładów inwestycyjnych podmiotów działających w jej obrębie³⁷.

W 2002r. w SSE Euro-Park Mielec działalność rozpoczęło Polsko-Koreańskie Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe Joongpol Sp. z o.o.,

³² Tamże; <http://www.europark.com.pl>

³³ Dz. U. 2004, nr 218, poz. 2209.

³⁴ Dz. U. 2005, nr 81, poz. 710.

³⁵ *Dziesięć lat...*, s. 216-220.

³⁶ Tamże; <http://www.europark.com.pl/image/>

³⁷ *Dziesięć lat...*, s. 65, 96, 107-109, 218-221; <http://www.mielec.pl/przemysl/pracodawcy/>.

produkująca wyroby z tworzyw sztucznych, Stamet Zakład Mechaniczny S. Stachura produkujący części i podzespoły lotnicze, Helio. Com. S.A. produkująca wyroby z tworzyw sztucznych, Retech Sp. z o.o. produkująca między innymi elementy ze stali nierdzewnej, Zakłady Odzieżowe AG. Sp. z o.o. produkująca ubrania robocze, oraz Galewex Sp. jawna specjalizująca się w świadczeniu usług (cynkowanie, cynowaniu, niklowanie) W tym roku ogólne nakłady inwestycyjne w strefie przekroczyły 1,9 mld zł³⁸.

W 2002r. i w następnych latach działalność gospodarczą rozpoczęły pierwsze firmy w podstrefach zlokalizowanych w Sanoku, Jarosławiu i w Dębicy. W podstrefie sanockiej produkcję rozpoczęła Firma Centurion. Sp. z o.o. Zatrudnia ona ponad 100 osób i produkuje stolarkę wewnętrzną³⁹. Z kolei w podstrefie jarosławskiej firma Lear Automotive Poland Sp. z o.o. zatrudniła około 400 pracowników i rozpoczęła wytwarzanie tapicerki samochodowej, a w podstrefie dębickiej pojawiły się dwie firmy. Pierwsza Zakład Mechaniczny Rufus Sp. z o.o. produkuje metalowe wyroby, aparaturę elektryczną, wyroby gumowe i akcesoria do samochodów i ciągników rolniczych, druga Tvimat Sp. z o.o. produkuje wyroby chemiczne, gumowe i z tworzyw sztucznych. Obydwie firmy od gminy Dębica nabyły 2,4ha ziemi i zobowią-

zały się zatrudnić po co najmniej 65 pracowników⁴⁰.

Wymienione podstrefy w ogólnej strukturze nakładów inwestycyjnych oraz w zatrudnieniu nie odgrywają jednak większej roli. Największą podstrefa mielecka skupia około 99% kapitałów i 97% pracowników SSE Euro-Park Mielec. Do końca 2003r. nakłady inwestycyjne przekroczyły w niej 2 mld zł, a rok później 2,2 mld zł⁴¹.

W 2004 i w 2005r. ARP S.A. kolejnym firmom wydała zezwolenia na działalność w strefie. W porównaniu do lat poprzednich nie były to firmy duże, lecz głównie średnie i małe i taka tendencja utrzymała się w dalszych latach. Ogółem do końca 2004r. w SSE Euro-Park Mielec wydano 73 zezwolenia, a do końca następnego roku 109 zezwoleń na działalność gospodarczą. W końcu 2005r. ogólne nakłady inwestycyjne w strefie przekroczyły 2,3 mld zł⁴².

W analizowanym okresie w strefie rozpoczęły też działalność formy, które nie otrzymały stosownych zezwoleń. Były to przeważnie firmy małe, lub średnie zajmujące się między innymi świadczeniem usług w zakresie transportu, monitoringu, ochrony mienia, osób, serwisu i montażu uprzedzeń telekomunikacyjnych, wdrażaniem oprogramowania, produkcji elementów stalowych. Silva

³⁸ Tamże.

³⁹ *Dziesięć lat...*, s. 216-218; <http://www.sanok.pl/gospodarka/>.

⁴⁰ *Dziesięć lat...*, s. 59-60; <http://www.debi-ca.pl/gospodarka>

⁴¹ <http://www.europark.com.pl/image/>.

⁴² <http://www.europark.com.pl/efekty/inwestorzy/>. <http://www.paiz.gov.pl>. Specjalne Strefy Ekonomiczne na koniec 2005 r.

Sp. z o.o. przejęła organizację transportu drogowego, Tele Net Sp. z o.o. należąca od 2005r. do grupy Multimedia Polska prowadzi usługi w zakresie telekomunikacji, Termo-Organika Sp. z o.o. prowadzi produkcję izolacyjnych płyt styropianowych, Firma Handlowo-Usługowa Iskierka realizuje usługi hotelarskie i gastronomiczne, Kobra, Bezpol i Dozorbud to firmy ochroniarskie, a Arras, Skarem i Błysk zajmują się utrzymaniem czystości na terenie strefy. Na jej obszarze funkcjonują też 4 placówki bankowe (BPH, Bank Pekao, Bank Millennium, Skok-Centrum) 6 firm logistycznych (Welz, International Spedition, Trans Bos, PZL- Mielec Cargo, PKS cargo, Pariba, Firma Transportowo-Handlowa Mirosław Mikiera), Agencja Celna Terminal Mielec Sp. z o.o., Urząd Celny w Stalowej Woli oddział w Mielcu, przychodnia medyczna i 1 firma informatyczna. Firmy te przeważnie zatrudniają nie więcej niż po 10 pracowników, i nie odgrywają większej roli w strukturze zatrudnienia na terenie strefy⁴³.

Największe jednak firmy działające na jej obszarze znacznie przekroczyły deklarowane zatrudnienie. Przykładowo na koniec 2004r. firma Lear Automotive deklarująca zatrudnienie 500 osób, faktycznie zatrudniała 2 170 pracowników, BRW deklarowała zatrudnienie 400 pracowników, a rzeczywiście zatrudniła 1535

osób, Kamax deklarował zatrudnienie 200 pracowników, a zatrudnił 1123, a Firma Henryk Bury początkowo zatrudnienie z 250 zwiększyła do 716 pracowników. Wyższe od deklarowanego było zatrudnienie w wielu innych firmach. W końcu Krono-Wood zatrudniał 432 pracowników, Kirchhoff Polska 375, Geyer & Hosoya 246, a Tarapata Sp. z o.o., która założył Jana Tarapaty na bazie wydziału produkcyjnego odkupionego od WSK PZL-Mielec zatrudniła 200 pracowników. Firmy zwiększając zatrudnienie bezpośrednio oddziaływały na skalę bezrobocia w Mielcu i regionie mielecki⁴⁴.

Największe firmy działające w SSE Euro-Park Mielec miały też duży udział w nakładach inwestycyjnych i w tworzeniu środków trwałych. Przykładowo do końca września 2004r., ogólne nakłady inwestycyjne firmy Krono-Wood w strefie wynosiły 859 809 tys. zł, Melnox – 258 439 tys. zł, BRW – 228,514 tys. zł, a Lear Automotive 79 788 tys. zł. Ważniejsze dane odnoszące się do tych firm zawiera tabela 1.

Duże firmy w zasadniczym stopniu wpływały nie tylko na zatrudnienie i skalę inwestycji, ale i na ogólne oblicze Mielca i strukturę jego przemysłu. Dzięki nim przełamana została monokultura przemysłowa miasta, wydatnie poprawił się jego wizerunek w regionie i w kraju, a na terenach wchodzących w skład strefy

⁴³ <http://www.europark.com.pl/> /Lista wszystkich firm funkcjonujących w SSE Mielec; *Dziesięć lat...*, s. 107-112; 220-223.

⁴⁴ *Dziesięć lat...*, s. 173. Firma Tarapata Sp. z o.o. produkuje wyroby tłoczone, obudowy do pralek i podzespoły motoryzacyjne

Tabela 1. Wybrane cechy ekonomiczne największych podmiotów działających na terenie SSE Euro-Park Mielec. (Stan na 30 września 2004 r.)

Firma	Zatrudnienie	Nakłady inwestycyjne w tys. zł	Nakłady inwestycyjne na 1 zatrudnionego w tys. zł	Wartość środków trwałych na koniec 2003 r. w tys. zł	Suma zysków /strat 1998-2003 w tys. zł
Lear Automotive	2 170	79 788	36,8	54 188	360 930
BRW	1535	228 514	148,9	134 678	343 456
Kamax Mielec	1123	22 592	20,1	15 829	1 348
Henryk Bury	716	49 685	69,4	40 250	8 775
Krono-Wood	432	859 809	1 990,3	595 492	33 606
Kirchhoff	375	96 639	257,7	52 635	49 372
Geyer & Hosaya	246	9 992	40,6	7 866	4 767
Tarapata	200	4 541	22,7	-	-
Agmar - Telecom	190	13 063	68,8	7 513	14 395
Melnox	148	258 439	1 764,2	172 710	-56 563
Mondi Bags	142	25 030	176,3	20 310	25 009
Zielona Budka	126	33 191	263,4	24 688	8 332
Fakro-WDF	125	3 744	30,0		-

Źródło: *Dziesięć lat...*, s. 173; Monitor Polski B.

uksztaltowała się nowa struktura przemysłu.

W końcu 2005r. zakłady branży lotniczej i motoryzacyjnej stanowiły w niej 23%, metalowej – 20%, tworzyw sztucznych – 15%, budowlanej – 13%, poligraficznej i opakowań – 7%, przetwórstwa drewna – 7%, elektro-

nicznej – 6%, tekstylnej – 4%, spożywczej – 3%, a pozostały odsetek inne zakłady. 67% kapitału zainwestowanego w strefie stanowił kapitał zagraniczny, a 33 kapitał krajowy⁴⁵.

⁴⁵ http://www.com.pl./Efekty_funkcjonowania_strefy/.

W końcu 2005r. SSE Euro-Park Mielec zatrudniała już ponad 11tys. pracowników i pod tym względem ustępowała jedynie Katowickiej i Wałbrzyskiej SSE. Pod względem ogólnego obszaru SSE Euro-Park Mielec ustępowała trzem innym strefom, a pod względem nakładów inwestycyjnych Katowickiej SSE i Wałbrzyskiej SSE. Ogólny stan SSE istniejących w Polsce w końcu 2005 r. zawiera tabela 2.

IV. Wpływ strefy na otoczenie i środowisko naturalne

SSE Euro-Park Mielec pozwoliła przewyciężyć podstawowa słabość gospodarki Mielca – jej uzależnienie od jednego dużego przedsiębiorstwa państwowego. W ciągu 10 lat Mielec zmieniła w ośrodek o zróżnicowanej strukturze branżowej. Nadal pozostaje miastem przemysłowym, ale jego sytuacja ekonomiczna

Tabela 2. Specjalne Strefy Ekonomiczne w Polsce w końcu 2005 r.

L. p.	Nazwa SSE	Obszar w ha	Wydane zezwolenia	Nakłady inwestycyjne w tys. zł	Utworzone miejsca pracy
1.	Kamiennogórska	241,14	26	606,0	2329
2.	Katowicka	1156,23	118	7 713,9	21690
3	Kostrzyńsko-Stubicka	804,54	70	1 029,3	7241
4	Krakowska	262,79	21	463,1	3823
5	Legnicka	416,80	41	2 780,5	5385
6	Łódzka	383,00	59	2 061,8	3380
7	Mielecka	707,13	73	2 363,2	11003
8	Pomorska	382,82	42	1 428,8	10252
9	Ślupska	210,02	27	135,6	1541
10	Starachowicka	329,75	45	372,5	4830
11	Suwalska	288,75	62	478,1	3739
12	Tarnobrzaska	1105,16	81	1 070,5	10306
13	Wałbrzyska	745,90	59	4 596,5	18789
14	Warmińsko-Mazurska	524,07	43	597,2	5960
Ogółem		7 558,28	767	25 707,0	112 168

Źródło: [http:// www.magip.gov.pl/Specjalne Strefy Ekonomiczne](http://www.magip.gov.pl/Specjalne%20Strefy%20Ekonomiczne) na koniec 2005 r.

nie jest już determinowana przez jedno przedsiębiorstwo. Do dywersyfikacji gospodarki miasta i powiatu przyczyniły się efekty mnożnikowe generowane przez firmy SSE, a ich skutkiem jest rozwój licznych firm usługowych, handlowych, budowlanych i innych.

Całkowicie powiódł się plan zagospodarowania majątku przemysłowego i infrastruktury WSK-PZL Mielec. Dzięki SSE nastąpiło uporządkowanie sytuacji własnościowej, zagospodarowaniu uległy nieruchomości, rozbudowana została infrastruktura. Strefa rozwijając się na terenie upadającego zakładu nie tylko utrzymała, ale i rozszerzyła tereny przemysłowe na obszarze miasta. Nowe inwestycje uatrakcyjniły krajobraz przemysłowy Mielca, dzięki czemu dominują w nim nowe lub zmodernizowane obiekty, a nie stare zdekapitalizowane budowle⁴⁶.

Od podstaw w strefie wzniesiono 26 nowych zakładów pracy, co wydatnie pozwoliło na ograniczenie bezrobocia. W 2005r. bezrobocie w powiecie mieleckim wynosiło 14,4%, w woj. podkarpacki 18% , a w Polsce 18,3⁴⁷.

Każde 1000 miejsc pracy utworzonych w zakładach produkcyjnych SSE Euro-Park Mielec przyczyniło się do powstania dalszych około 350 miejsc pracy w otoczeniu lokalnym poza strefą. W sumie poza strefą wygenerowanych zostało około 3,5 tys. nowych miejsc pracy. Urucho-

mienie strefy spowodowało potrzebę wznowienia lub rozbudowy różnych obiektów. Dzięki niej wszczęto wstrzymaną od kilku lat budowę szpitala i nowoczesnego wysypiska śmieci. Duży wysiłek inwestycyjny związany jest z przebudową sieci drogowej w Mielcu. Powstały nowe lub zmodernizowane drogi o łącznej długości około 10 km, nowe ciągi piesze i rowerowe, oraz parkingi o powierzchni ponad 20 tys.m². Ożywiły się kluby sportowe wspomagane finansowo przez BRW Melex, Joongpol, Euro-Energetykę, instytucje opieki nad dziećmi wspomagane przez Alukton, Retech, Spiroflex, instytucje kulturalne wspomagane przez BRW, Kirchhoff, Melnox i inne firmy. Zwiększyły swoje dochody biura projektowe, biura nieruchomości, banki, podatki od dochodów osobistych i od nieruchomości wydatnie zasilają budżet miasta. Około 89% mielczan postrzega pozytywne strony istnienia strefy⁴⁸.

Niewątpliwie SSE stanowi punkt zwrotny w dziejach Mielca przełomu XX i XXI w. Jej wpływ na środowisko naturalne jest mniej szkodliwy, aniżeli byłby WSK-PZL Mielec, a średnie natężenie hałasu w mieście nie przekracza 60 decybeli. Jak wspomniano strefa miała być obszarem pilotażowym, doświadczalnym, a stała się trwałym elementem życia społeczno-gospodarczego Mielca, województwa podkarpackiego i całego kraju.

⁴⁶ *Dziesięć lat...*, s. 198.

⁴⁷ Dane GUS.

⁴⁸ *Dziesięć lat...*, s. 182, 197; <http://www.arp.com.pl>; <http://www.europark.com.pl>.

Summary

Special Economic Zones (SEZ) stand for the areas separated out of the rest of Poland and allocated for business activity on preferential terms and conditions. Such zones are subject to special administrative treatment. Pursuant to some acts and secondary legislature, numerous allowances and tax exemptions apply to investors who make investments there. The first Polish SEZ was established in Mielec in 1995. Next zones were established in Katowice, Suwałki, Legnica, Łódź, Wałbrzych, Słupsk, Tarnobrzeg, Krakow and in a few more towns with high unemployment rate and dominance of industry. By the end of 2000, 13 SEZs were established in Poland. Approximately 29,000 employees were employed there. Then, SEZs changed, new investors appeared. Regulations governing the said zones were changed. In the end of 2005, there were 14 SEZs in Poland. 112,000 employees were hired there. Investment outlay in such zones exceeded PLN 25 billion.

SEZs changed the economic image of many regions in Poland. Various domestic and foreign companies appeared there. Their infrastructure was developed. Demand for building, security and cleaning services grew. The role of SEZ in the economic growth of Poland is significant and it will even grow in the nearest future.

Nota o autorze:

*dr hab. Marian Kozaczka,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana
Pawła II, Wydział Zamiejscowy Nauk o
Społeczeństwie w Stalowej Woli – Instytut
Ekonomii, Katedra Teorii i Polityki
Ekonomicznej.*